

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Kommunal marktilldelning

Jonas Hammarlund Analytiker

”Historik”

- Hur fungerar bostadsförsörjningen?(Statskontoret 2006)
- Mark, bostadsbyggande och konkurrens (Statskontoret 2012)
- Bäste herren på täppan? (ESO 2013)
- Lag om riktlinjer för kommunala markanvisningar (2014:899)
- Plats för fler som bygger mer (SOU2015:105)

Brist på bostäder i förhållande till behoven

- Låg byggtakt relativt befolkningstillväxt
- En stark konjunktur
- Hård konkurrens om mark och resurser!
- Starka incitament att bygga BR i lönsamma lägen

- Svag konkurrens och ett lågt omvandlingstryck
  - Höga kostnader och låg produktivitet
  - Svaga incitament att bygga billigt och mycket
  - Låg innovationstakt
  - De stora aktörerna kan styra produktionen

Det behövs fler som bygger!

Det behövs en ökad mångfald i att bygga och förvalta bostäder, fler upplåtelseformer, fler aktörer industriellt byggande m.m.

- Mindre och medelstora byggmästarföretag
- Kooperativa hyresrätter
- Ägarlägenheter
- Självbyggeri
- Byggemenskaper
- ”Industriellt byggande”
- Nya sätt att organisera byggprocessen och nya värdekedjor

Hur kan ökad konkurrens bidra till ett ökat bostadsbyggande?

Etableringsmöjligheter är nödvändigt för bättre konkurrens och ett ökat bostadsbyggande

God konkurrens kan bidra till

- lägre priser
- mer varierat utbud och en större mångfald
- innovationer
- internationellt konkurrenskraftiga företag
- ökat byggande där det idag inte är lönsamt

Kommunal mark är central!

- ✓ Byggherrar är beroende av kommunal mark och avsätter resurser för bostadsutveckling
- ✓ Marknader är lokala och plan- och markpolitiken kan utveckla marknaderna och skapa konkurrens

Kommunal mark

- Markägande

<i>Stockholm</i>	<i>Göteborg</i>	<i>Malmö</i>	
70	55	50	%

- Äger kommunen mark?

99 % (BME 2014)

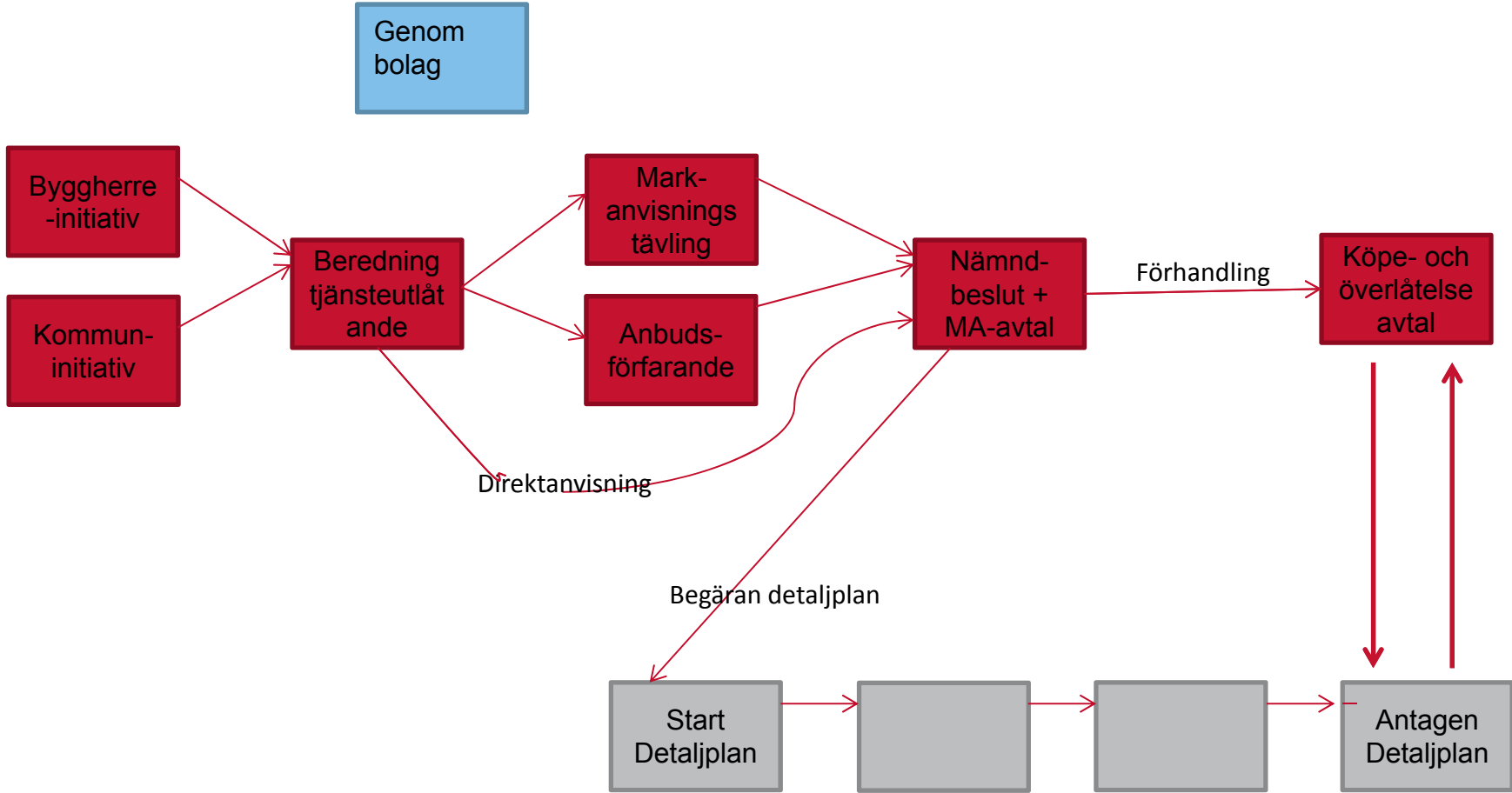
- Planerar kommunen köpa mark?

48 % (BME 2014)

Markanvisningsprocessen är komplex

- Initiativ av **kommun** eller **byggherre**
- En oreglerad och "avtalslös" process med stort inslag av förhandling
- Markanvisningsavtal
- Överlåtelse- eller köpeavtal
- Direktanvisning, jämförelseförfarande, anbuds-förfarande, tävling eller bolag

Markanvisningsprocessen

Har kommunen markpolicy?

Boverkets bostadsmarknadsenkät 2006

Ja 58

Boverkets bostadsmarknadsenkät 2012

Ja 95

Boverkets bostadsmarknadsenkät 2014

Ja

53 Tilldelning

125 Prissättning

Brister i transparens och förutsägbarhet

- Knapphändig information
- Otydligt hur förslag värderas
- Slutna förfaranden, direktanvisningar och bolag
- ”Krav” på byggherren

Anvisningsmetoder

- ❖ Anvisningsmetod senaste 2 åren enligt BME 2014

Anbud	Tävling	Direkt	Anvisar ej
14%	21%	44%	19%

- ❖ Samtliga kommuner direktanvisar

Markanvisningsprocessen

- Variation på terminologi och villkor i olika avtal
- Offentligt dokumenterad information (planer, program och policy) är allmänt hållen
- Tillämpningen överensstämmer inte med informationen
- Otydligt hur förslag värderas och vilka kriterier som avgör val av byggherre
- Uppföljning och utvärdering är dåligt utvecklad
- Beredningen är personberoende
- Prissättningen av mark är svår att förutsäga och sker sent i processen
- ... därmed blir de kommersiella förutsättningarna för byggherren sent kända

Processen utvecklas

- Fler kommuner har riktlinjer för markanvisningar
- Fler kommuner tillämpar jämförelse- eller tävlingsförfaranden
- Vanligt att projekt delas upp för att få in fler aktörer
- Flera kommuner för intressentregister
- Alla kommuner använder fortfarande direktanvisningar i hög grad
- Några kommuner anvisar delar av den kommunala marken genom kommunala utvecklingsbolag (en process utan insyn)
- Avsikten att anvisa mark "offentliggörs" oftare, men inte alltid, och på varierande sätt
- Fler kommuner för intressentregister men många kommuner saknar dokumentation över byggherrar som aktivt har sökt markanvisningar
- För tävlings-/jämförelseförfaranden redovisas, i olika utsträckning, motiv till val av byggherre
- Vanligare att kommuner har egna krav eller förväntningar på byggherren som förutsätts uppfyllas för markanvisningen (t.ex. energikrav)
- Kommuner arbetar i högre utsträckning proaktivt och tar fram färdiga byggrätter

Kommuner bör enligt byggherrar

- Eftersträva politisk enighet om markpolicyn i kommunen
- Ge ramar och översikt för byggprojekt och undvika detaljstyrning
- Konsekvensanalysera särskilda krav som ställs på bostadsprojekt
- Tydliggöra kommunens markpolitik för marknaden
- Släppa in byggherren tidigt i processen
- Införa intressentregister för markanvisningar
- Dokumentera, följa upp och utvärdera markanvisningar för framtida lärande
- Förtydliga principer för markprissättning och finansiering av mark
- Styra kommunala bolag mot öppenhet och transparens
- Arbeta mer proaktivt och ta fram färdiga byggrätter
- Undvika detaljstyrning och ”särkrav”

Markanvisning och konkurrens

Naturliga inträdeshinder

- Byggande är förknippat med höga investeringskostnader
- Mark är en begränsad resurs
- Stordriftsfördelar

Informationsproblem

- Olika förfaranden, otydliga och ofullständiga beskrivningar i olika kommuner och i en och samma kommun vid olika tidpunkter ökar kostnaderna
- Informella kontakter och slutna processer leder till olika villkor och etablerade byggherrar får försteg
- Den långa processen, från initiativ till bygglov, gör det svårt att rätt värdera byggrätten, fördyrar finansieringen och minskar byggherrars riskbenägenhet och vilja att bygga

Markanvisning och konkurrens

Institutionella hinder

- Det kommunala planmonopolet sätter gränser för vad marknaden kan och ska göra (men kan överutnyttjas)
- Inom en kommun kan det finnas oenighet mellan olika förvaltningar om förutsättningar i projekt som skapar osäkerhet för byggherrar
- Ändringar i den politiska inställningen minskar förutsägbarheten och företagens etableringsvilja

Utvecklingsmöjligheter

- En tydlig markpolitik för byggherrar och allmänhet kan ge förutsättningar för konkurrens och etableringsvilja och ett större och mer varierat utbud
  - Icke diskriminering, öppenhet, förutsägbarhet och transparens
  - Kommuner kan arbeta mer proaktivt och ta fram färdiga byggrätter som kan bebyggas av såväl stora som mindre byggherrar

- Anpassning mellan kommersiella och samhällets krav
  - ”Krav” ökar kostnader och minskar förutsägbarheten
  - Förhandlingar kan minska kraven men olika byggherrar har olika förhandlingskraft
  - Konkurrenskraft, innovation och utveckling förutsätter utrymme för egna lösningar och riskerar att förloras genom för mycket detaljstyrning

- Markanvisningsprocessen bör kunna variera efter lokala förhållanden och omständigheter i övrigt

- Kommunerna måste väga ökat bostadsbyggande mot främjad konkurrens

Uppföljning

Boverket har i sin instruktion uppdraget att följa upp, analysera och sammanställa erfarenheter av lagen om riktlinjer för markanvisningar. En viktig uppgift!